

วิเคราะห์การบริหารการศึกษาไทยในศตวรรษที่ 21 ด้วยทฤษฎีการบริหารการศึกษาเชิงระบบ

มนัสวี ศรีนนท์

สถาบันนวัตกรรมการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยมหิดล

อีเมล: b_av7@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความเรื่องนี้สรุปได้ว่า การวิเคราะห์การบริหารการศึกษาไทยในศตวรรษที่ 21 โดยใช้ทฤษฎีการบริหารการศึกษาเชิงระบบ (System Theory) ทำให้เข้าใจว่าการบริหารหรือการจัดการศึกษาอย่างเป็นรูปธรรมนั้นคือการให้ความสำคัญกับระบบการจัดการทุกขั้นตอน ได้แก่ ให้ความสำคัญกับปัจจัยนำเข้า (Input) กระบวนการ (Process) ผลผลิต (Output) และผลกระทบ (Impact) ดังนั้น การดำเนินการจัดการศึกษาอย่างเป็นระบบและมีระเบียบแบบแผนตามทฤษฎีเชิงระบบแล้ว ทุกอย่างที่เกิดขึ้นในวงการศึกษาย่อมเป็นเครื่องมือพัฒนาคนและสังคมได้อย่างแท้จริงและมีทิศทาง

คำสำคัญ: การบริหารการศึกษาไทยในศตวรรษที่ 21, ทฤษฎีการบริหารการศึกษาเชิงระบบ

An Analysis of Thai 21st Century Education Administration with the System Theory of Education Administration

Manaswee Seenon

Institute for innovative learning, Mahidol University

E-mail: b_av7@hotmail.com

ABSTRACT

This article was discusses about the Analysis of Thai Education Administration and Management in the 21st century by using Education Systems Theory. The study reviews that the success of Education administration and management is featured on every step of the system, for example, focusing on process of input, output and impact. Therefore, to execute and manage education system should work on disciplined of theoretical analysis planning. Everything that created from education system might be the effective tool for developing human and society into the directly way.

Keywords: Thai Education Administration and Management in the 21st century, Education System Theory

บทนำ

ในเรื่องการศึกษาของประเทศไทยนี้มีจุดเด่นและจุดที่ควรพัฒนาให้ต้องนำมาสู่การวิเคราะห์วิจารณ์กันอย่างมากมาย กล่าวคือในวงการการศึกษาไทยได้มีนักวิชาการทางการศึกษาหรือแม้แต่ผู้ที่อยู่นอกวงการการศึกษาแต่มีความสนใจในเรื่องการศึกษาไทยก็ได้ให้แนวคิดเพื่อมองการศึกษาไทยไว้เป็นหลากหลายทัศนะ ยกตัวอย่างเช่น ร้อยตำรวจเอกหญิงอาภรณ์ รัตน์มณี กล่าวไว้ในบทความเรื่อง “ทำไมระบบการศึกษาไทยจึงพัฒนาช้า” ว่า “สำหรับการศึกษาในประเทศไทย หากดูจากสภาพที่เกิดขึ้นในสังคมหลาย ๆ ฝ่ายกำลังเข้าใจเป็นไปในแนวทางเดียวกันคือการศึกษาของไทยกำลังมีปัญหา ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับเด็กและเยาวชนไทยเปรียบเสมือนสายพานความป่วยไข้ทางสังคมที่สะท้อนถึงปรากฏการณ์ความอ่อนแอของทุกภาคส่วน ทั้งสถาบันครอบครัวอ่อนแอ พื้นที่อบายมุขขาดการควบคุม อันเป็นปฐมเหตุของปัญหาพฤติกรรมเด็กและเยาวชน ไม่ว่าจะเป็นปัญหาติดห้าง เทียวกลางคืน กินเหล้า สูบบุหรี่ และมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร อันจะนำไปสู่ผลกระทบกับปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นตามมาอย่างมากมาย” และ “ผลจากการติดตามการปฏิรูปการศึกษา โดยประเมินจากคุณภาพภายนอกสถานศึกษา 17, 562 แห่งทั่วประเทศ คิดเป็นร้อยละ 49.1 ของโรงเรียนทั้งหมด พบว่า การจัดการเรียนการสอนของครูยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ ยังมีคุณภาพอยู่ในระดับร้อยละ 39.2 การจัดกิจกรรมที่กระตุ้นผู้เรียนให้รู้จักคิด วิเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ คิดแก้ปัญหาและตัดสินใจ มีคุณภาพอยู่ระดับ ร้อยละ 13.5 และครูสามารถนำผลการประเมินมาปรับการเรียนและเปลี่ยนการสอนเพื่อพัฒนาคุณภาพเพียงร้อยละ 21.6 ของสถานศึกษาทั้งหมด การประเมินคุณภาพทางด้านผู้เรียนพบว่า ยังมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับต่ำมากในทุกกลุ่ม โดยเฉพาะความสามารถในการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ มีวิจรรย์ญาณและความคิดสร้างสรรค์ มีคุณภาพระดับดีเพียงร้อยละ 11.1 และการมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง มีคุณภาพดีเพียงร้อยละ 26.5 ของสถานศึกษาทั้งหมด ส่วนผลการประเมินของผู้ตรวจราชการ พบว่า โครงสร้างการบริหารการศึกษาในส่วนกลาง ยังขาดการประสานเชื่อมโยงนโยบายและยุทธศาสตร์ ส่วนภูมิภาคพบว่าผู้แทนกระทรวงในจังหวัดยังไม่ชัดเจน การกระจายอำนาจไม่เป็นไปตามกฎหมาย ที่สำคัญครูจำนวนมากยังสอนแบบเดิม ขาดความรู้ในเนื้อหาวิชาและทักษะการจัดการเรียนการสอน โดยเฉพาะครูในโรงเรียนขนาดเล็กขาดโอกาสพัฒนามาก เพราะไม่สามารถเข้าถึงห้องเรียนได้ การติดตามผลยังไม่เข้มแข็ง ไม่ได้ถูกนำมาใช้เป็นประโยชน์ทางการศึกษา สาเหตุที่ทำให้การศึกษาของไทยพัฒนาช้า วิเคราะห์ได้ดังนี้

1. ระดับนโยบาย ในเรื่องเกี่ยวกับนโยบาย ซึ่งเป็นระดับประเทศ จะเห็นได้ว่า รัฐบาลหลายยุคยังให้ความสำคัญกับเรื่องการศึกษาในระดับรองเมื่อเทียบกับปัญหาด้านอื่นๆ

2. ระดับผู้ปฏิบัติ ในระดับผู้ปฏิบัติอันดับแรกก็ต้องนึกถึงครู ผู้ให้ความรู้ ประสิทธิภาพของวิชา เป็นผู้ถ่ายทอดให้กับนักเรียน ปัจจุบันครูที่เป็นครูด้วยจิตวิญญาณเหลืออยู่น้อยแล้ว และยังมีเรื่องของการประเมินผล ความเจริญก้าวหน้าในอาชีพโดยเฉพาะการเลื่อนวิทยฐานะไม่ได้วัดจากความสำเร็จของนักเรียน แต่วัดจากผลงานทางวิชาการ

3. ระบบการศึกษาของไทย การศึกษาไทยเป็นระบบป้อนเข้าอย่างเดียว ไม่มีการแลกเปลี่ยนกัน หรือมีก็น้อยมาก มีการสนใจใฝ่หาความรู้ด้วยตนเองน้อย ทำให้เด็กคิดไม่เป็น วิเคราะห์ไม่เป็น ยังมีการเน้นย้ำด้วยการสอบโดยอาศัยความจำเป็นหลักนักเรียนก็จะท่องจำอย่างเดียว ที่ซ้ำร้ายกว่านั้น สังคมปลูกฝังให้นักเรียนต้องเป็นคนเก่ง ซึ่งนักเรียน ก็จะแข่งกันโดยไม่คิดถึงเรื่องอื่น ๆ เมื่อผิดหวังรุนแรงก็ไม่สามารถแก้ปัญหาตนเองได้ นอกจากนั้นการเรียนการสอนในโรงเรียนก็ไม่มีมาตรฐานเดียวกัน เครื่องมืออุปกรณ์ สื่อการเรียนการสอนก็แตกต่างกันมาก ไม่ว่าจะเป็นโรงเรียนรัฐบาลด้วยกัน หรือโรงเรียนเอกชน ต่างจังหวัดนั้นไม่มีอุปกรณ์สื่อการสอนเลยในขณะที่กรุงเทพฯ มีมากมาย ทำให้เด็กมีมาตรฐานไม่เหมือนกัน และนำเกณฑ์เดียวกันมาวัดทำให้เกิดความล้มเหลวทางการศึกษา”

ดังนั้น ผู้เขียนในฐานะที่เป็นคนหนึ่งที่ศึกษาเกี่ยวกับการบริหารการศึกษา จึงขอเสนอแนวทางการบริหารการศึกษาไทยในศตวรรษที่ 21 โดยใช้ทฤษฎีการบริหารการศึกษาเชิงระบบ (System Theory) เป็นแนวคิดและทฤษฎีอ้างอิง ในบรรดาแนวคิดและทฤษฎีทางการบริหารการศึกษาที่มีการเรียนการสอนอยู่ในวงการวิชาการอย่างกว้างขวางนั้นมีอยู่จำนวนมาก ในที่นี้ ผู้เขียนขอเลือกใช้ทฤษฎีการบริหารการศึกษาเชิงระบบ (System Theory) ซึ่งมีหลักการและแนวคิดดังนี้

1) ทฤษฎีเชิงระบบมีความเชื่อว่า ระบบจะต้องเป็นระบบเปิด (Open System) กล่าวคือ จะต้องปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมโดยได้รับอิทธิพลหรือผลกระทบตลอดเวลาจากสภาพแวดล้อม

2) มีรูปแบบของการจัดลำดับ (The Hierarchical Model) ในลักษณะของระบบใหญ่และระบบย่อยที่สัมพันธ์กัน

3) มีรูปแบบของปัจจัยป้อนเข้าและผลผลิต (Input Output Model) ซึ่งแสดงให้เห็นถึงผลของการปฏิสัมพันธ์ที่มีกับสิ่งแวดล้อม โดยเริ่มต้นจากปัจจัยกระบวนการ และผลผลิตตามลำดับ เป็นองค์ประกอบของระบบ

4) แต่ละองค์ประกอบของระบบจะต้องมีส่วนสัมพันธ์กัน หรือมีผลกระทบต่อกันและกัน (The Entities Model) หมายความว่า ถ้าองค์ประกอบของระบบตัวใดตัวหนึ่งเปลี่ยนไป ก็จะมีผลต่อการปรับเปลี่ยนขององค์ประกอบตัวอื่นด้วย

5) ทฤษฎีเชิงระบบเชื่อในหลักการของความมีเหตุผลของสิ่งต่างๆ (Cause and Effect) ซึ่งเป็นหลักการทางวิทยาศาสตร์ที่สามารถพิสูจน์ได้ ทฤษฎีเชิงระบบไม่เชื่อว่าผลของสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง เกิดจากเหตุเพียงสาเหตุเดียว แต่ทฤษฎีเชิงระบบเชื่อว่าปัญหาทางการบริหารที่เกิดขึ้นมักจะมีสาเหตุที่มากกว่าหนึ่งสาเหตุ

6) ทฤษฎีเชิงระบบจะมองทุกอย่างในภาพรวมของทุกองค์ประกอบมากกว่าที่จะมองเพียงส่วนใดส่วนหนึ่งของระบบ

7) ทฤษฎีเชิงระบบคำนึงถึงผลของการปฏิบัติที่เป็น “Output” หรือ “Product” มากกว่า

“Process” ซึ่งผลสุดท้ายของงานที่ได้รับอาจมีมากมายหลายสิ่ง ซึ่งก็คือผลกระทบ (Outcome or Impact) ที่เกิดขึ้นตามมาในภายหลังนั่นเอง

8) ทฤษฎีเชิงระบบจะมีกระบวนการในการปรับเปลี่ยน และป้อนข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) เพื่อบอกให้รู้ว่าระบบมีการเบี่ยงเบนอย่างไร ควรจะแก้ไขที่องค์ประกอบใดของระบบ ซึ่งก็คือ การวิเคราะห์ระบบ (System Analysis) นั่นเอง

อนึ่ง ระบบของทฤษฎีบริหารการศึกษาเชิงระบบ (ระหว่าง ค.ศ. 1970-ปัจจุบัน) ประกอบด้วย

1) ปัจจัยนำเข้า (Input) หมายถึง ทรัพยากรทางการบริหารต่างๆ ด้าน ได้แก่บุคคลากร (Man) งบประมาณ (Money) วัสดุอุปกรณ์ (Materials) การบริหารจัดการ (Management) และแรงจูงใจ (Motivations) ที่เป็นส่วนเริ่มต้นและเป็นตัวจักรสำคัญในการปฏิบัติงานขององค์การ

2) กระบวนการ (Process) คือ การนำเอาปัจจัยหรือทรัพยากรทางการบริหารทุกประเภทมาใช้ในการดำเนินงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ เนื่องจากในกระบวนการจะมีระบบย่อยๆ รวมกันอยู่หลายระบบครบวงจร ตั้งแต่การบริหาร การจัดการ การนิเทศ การวัดและการประเมินผล การติดตามตรวจสอบ เป็นต้น เพื่อให้ปัจจัยทั้งหลายเข้าไปสู่กระบวนการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3) ผลลัพธ์ (Product or Output) เป็นผลที่เกิดจากกระบวนการของการนำเอาปัจจัยมาปฏิบัติ เพื่อให้เกิดประสิทธิผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

4) ผลกระทบ (Outcome or Impact) เป็นผลที่เกิดขึ้นหลังจากผลลัพธ์ที่ได้ ซึ่งอาจเป็นสิ่งที่คาดไว้หรือไม่เคยคาดคิดมาก่อนว่าจะเกิดขึ้นก็ได้

ดังนั้น หากนำระบบของทฤษฎีเชิงระบบมาใช้วิเคราะห์การบริหารการศึกษาไทยในศตวรรษที่ 21 แล้ว สามารถวิเคราะห์แสดงแนวทางเพื่อการพัฒนาการศึกษาดังนี้

1. การวิเคราะห์ด้านปัจจัยนำเข้กับระดับนโยบาย

ในระดับนโยบายนี้ เป็นการให้ความสำคัญต่อการจัดวางเรื่องปัจจัยนำเข้า (Input) สู่ระบบการศึกษา กล่าวคือเป็นการคำนึงถึงองค์ประกอบที่สำคัญๆ การจัดการศึกษาดังนี้ (1) ปรัชญา ปณิธาน และวัตถุประสงค์ (2) หลักสูตร (3) คณาจารย์ (4) นิสิต (5) แหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ (6) อาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม (7) ระบบบริหาร จัดการ (8) งบประมาณ ด้วยว่าปัจจัยนำเข้าเหล่านี้จะเป็นเครื่องมือวัดความสำเร็จที่จะเกิดขึ้นต่อเนื่องจากการได้มีการจัดการศึกษานั้นเอง ตรงกันข้าม หากไม่ให้ความสำคัญกับปัจจัยนำเข้าเหล่านี้ เป็นต้นว่าไม่ให้ความสำคัญเรื่องหลักสูตรหรือคณาจารย์ ก็ย่อมเป็นที่คาดการณ์ได้ว่าการจัดการศึกษาก็จะเป็นการจัดการเรียนการสอนโดยใช้เนื้อหาหลักสูตรที่ไม่ได้มาตรฐานหรือไม่เป็นที่รับรองของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) หรือ ถ้าไม่ให้ความสำคัญกับคณาจารย์ ก็ย่อมจะได้บุคลากรทางการศึกษาที่ไม่มีประสิทธิภาพมาจัดการเรียนการสอน แล้วในที่สุด ผลเสียที่เกิดจากการจัดการศึกษาที่ไม่ได้มาตรฐานก็จะตกกับผู้เรียน ดังนั้น การให้ความสำคัญในระดับนโยบายก็คือการให้ความสำคัญในเรื่องปัจจัยนำเข้าในทฤษฎีการศึกษาเชิงระบบนั่นเอง

2. การวิเคราะห์ด้านกระบวนการ ผลผลิต และผลกระทบต่อระดับผู้ปฏิบัติและระบบการศึกษาของไทย

ส่วนในระดับผู้ปฏิบัติการและการจัดระบบการศึกษาของไทยเพื่อนำไปสู่การปฏิบัตินั้น หากมองจากทฤษฎีการบริหารการศึกษาเชิงระบบก็คือการให้ความสำคัญในกระบวนการ (Process) ซึ่งประกอบไปด้วย (1) การเรียนการสอน (2) การบริการวิชาการแก่สังคม (3) การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม (4) การวิจัย (5) ระบบประกันคุณภาพ หมายความว่า เป็นการนำเอาปัจจัยหรือทรัพยากรทางการบริหารทุกประเภทมาใช้ในการดำเนินงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ปัจจัยทั้งหลายเข้าสู่กระบวนการได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นต้นว่าการนำความรู้ทางวิชาการที่มีอยู่ในระบบมาใช้ในการบริการวิชาการแก่สังคม เพื่อให้สังคมได้รับประโยชน์จากความรู้ขององค์กร ตลอดจนองค์กรก็ได้มีการทำวิจัยเพื่อแก้ปัญหาในสังคมและเสริมสร้างแนวความรู้ใหม่ขึ้นในสังคมด้วย ตรงกันข้าม หากกระบวนการเหล่านี้ไม่มีประสิทธิภาพแล้ว ความรู้ใหม่ๆ สำหรับแก้ปัญหาและขึ้นสังคมก็จะเกิดขึ้นไม่ได้ ดังนั้น ทุกองค์ประกอบในกระบวนการของทฤษฎีเชิงระบบจึงนับว่ามีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง และผลผลิต (Output) ในทฤษฎีการบริหารการศึกษาเชิงระบบ ได้แก่ ผลผลิต ซึ่งเป็นผลที่เกิดขึ้นจากกระบวนการของการนำเอาปัจจัยมาปฏิบัติ เพื่อให้เกิดประสิทธิผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ดังนั้น ในเรื่องผลผลิตนี้จึงเป็นการวัดและประเมินผลการใช้ปัจจัยนำเข้าและนำกระบวนการที่มีมาบูรณาการเพื่อการปฏิบัติการ โดยหากไม่มีระบบนี้แล้ว การดำเนินการจัดการศึกษา ก็จะไม่ทราบสถานการณ์การดำเนินการได้ ซึ่งย่อมจะส่งผลกระทบต่อการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาในช่วงต่อไปได้ กล่าวคือ การจะพัฒนาต่อไปจะทำได้อย่างไร หากไม่มีการวัดและประเมินผลนั่นเอง ส่วนผลกระทบต่อ (Impact) ในทฤษฎีการบริหารการศึกษาเชิงระบบ ได้แก่ ผลกระทบต่อสังคม ซึ่งเป็นผลที่เกิดขึ้นภายหลังจากการเกิดผลลัพธ์ ซึ่งอาจเป็นสิ่งที่คาดไว้หรือไม่เคยคาดคิดมาก่อนว่าจะเกิดขึ้นก็ได้ ดังนั้น ในลำดับนี้ จึงเป็นการพิจารณานำผลการปฏิบัติที่ได้รับการยอมรับไปพัฒนาเป็นรูปแบบที่เป็นสากลในเชิงการปฏิบัติการ ในองค์กร โดยผลกระทบนี้ต้องสามารถตรวจสอบถึงความสมเหตุสมผลกับทุกองค์ประกอบของทฤษฎีเชิงระบบด้วย คือ ต้องสามารถเชื่อมโยงได้กับปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลลัพธ์ด้วย จึงจะนับว่าดีที่สุด

กล่าวโดยสรุปแล้ว การวิเคราะห์การบริหารการศึกษาไทยในศตวรรษที่ 21 โดยใช้ทฤษฎีบริหารการศึกษาเชิงระบบ (System Theory) ที่ผู้เขียนกล่าวแสดงมาแล้วข้างต้นย่อมทำให้เห็นผลเชิงประจักษ์ว่าการบริหารหรือการจัดการศึกษานั้นไม่ใช่เรื่องง่าย แต่ก็ไม่ใช่เรื่องยากเกินไป กล่าวคือสามารถบริหารจัดการได้อย่างเป็นรูปธรรม หากได้มีการให้ความสำคัญในระบบการจัดการทุก ๆ ชั้น ได้แก่ ต้องให้ความสำคัญตั้งแต่ปัจจัยนำเข้า (Input) กระบวนการ (Process) ผลผลิต (Output) และ ผลกระทบ (Impact) นั่นเอง ดังนั้น ในที่นี้จึงกล่าวได้ว่าการศึกษาก็จะสามารถพัฒนาได้ในทุกๆ เรื่องในสังคมแน่นอน แต่ก็ขึ้นอยู่กับว่าจะดำเนินการจัดการศึกษาอย่างเป็นระบบและมีระเบียบแบบแผนมากน้อยเพียงใด ด้วยว่าหากได้จัดการอย่างเป็นระบบตามทฤษฎีเชิงระบบแล้ว ทุกอย่างที่เกิดขึ้นในวงการการศึกษาซึ่งเป็นที่เชื่อว่าจะเป็นเครื่องมือพัฒนาคนและสังคมได้อย่างแท้จริงก็จะเกิดขึ้นอย่างมีทิศทาง ดังคำกล่าวของร้อยตำรวจเอกหญิงอรุณ รัตน์มณี ที่ว่า “การแก้ปัญหามหาการศึกษาบุคลากรที่เกี่ยวข้องจะต้องร่วมมือร่วมใจกันทั้งระบบ

เริ่มตั้งแต่ผู้ที่จะมากำกับดูแลงานทางการศึกษา รัฐบาลจะต้องแต่งตั้งบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ มีวิสัยทัศน์ทางการศึกษาจริงๆ มารับผิดชอบ นอกจากนั้นการกำหนดหลักสูตรการเรียนการสอนจะต้องกำหนดให้มีหัวข้อวิชาคุณธรรม จริยธรรมไว้ในทุกหลักสูตรทุกระดับ จะต้องเพิ่มขวัญและกำลังใจให้กับครู การเลื่อนวิทยฐานะของครูต้องมีความเหมาะสมและเป็นธรรม และที่สำคัญในส่วนของผู้ปกครอง สื่อมวลชน สถาบันทางศาสนา ต้องแสดงบทบาทและหน้าที่ในการมีส่วนร่วมกับการพัฒนาการศึกษาได้ด้วย”

บรรณานุกรม

เจริญ สุวรรณโชติ. (2537). *ทฤษฎีบริหาร*. กรุงเทพฯ: ดาววันพลับพลึง.

นิพนธ์ กิณางค์. (2543). *หลักบริหารการศึกษา*. พิษณุโลก: ตระกูล.

พระเทพดิลก (ระแบบ ฉัตรญาณโม). (2547). *การครองตน ครองคน และครองงาน หลักปฏิบัติสำหรับผู้บริหารและคนทำงาน*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.

วรภัทร์ ภูเจริญ. (2548). *องค์กรแห่งการเรียนรู้และการบริหารความรู้*. กรุงเทพฯ: อริยชน.

สมยศ นาวิกการ. (2540). *การบริหารและพฤติกรรมองค์กร*. กรุงเทพฯ: ผู้จัดการ.

สุนทร โคตรบรรเทาและคณะ. (รวบรวมและเรียบเรียง). (2544). *รวบบทความและงานศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี การศึกษา ปรัชญาการศึกษา ประชาธิปไตยและจริยธรรม*. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

Fred C. Luneberg & Allen C. Ornstein. (2005). *Educational Administration Concepts and Practices*. (Fourth Edition). Wadsworth Publishing Company

Wayne K. Hoy, Cecil G. Miskel. (1991). *Educational Administration Theory, Research, Practice*. (Fourth Edition). New York: Mcgraw-Hill.

<http://school8.education.police.go.th/technical/technical05.html>

<http://thebridgesmagazine.com/content.php?id=794>

<http://clm.wu.ac.th/ban/?p=239>

<http://www.europetouch.in.th>

<http://www.manager.co.th/Campus/ViewNews.aspx?NewsID=9570000042831&Html=1&TabID=2&>

http://www.isranews.org/thaireform-other-news/item/41353-children_254361.html

<http://www.moc.moe.go.th/menu-detail.php?r=&m=11&id=3715>